

In gesprek over geld

Je ziet leerlingen of studenten waarbij je geldproblemen vermoedt en wilt hen helpen. Een gesprek aangaan is dan de eerste stap. Maar je ziet op tegen het voeren van zo'n gesprek, of je weet niet hoe je dit het beste aan kunt pakken. In deze handreiking lees je hoe je het gesprek over geld kunt aangaan en welke signalen kunnen duiden op geldproblemen.

Voor wie is deze handreiking?

Voor iedereen die in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs contact heeft met leerlingen of studenten. Denk daarbij niet alleen aan **docenten die voor de klas staan**, maar ook aan **mentoren, administratief medewerkers en intern begeleiders**. Ook als je vanuit een andere rol of beroepstak contact hebt met jongeren, kun je gebruikmaken van deze handreiking. Niet alle jongeren hebben van huis uit meegekregen hoe zij om kunnen gaan met geld. Dat maakt hen kwetsbaar.

Signaleren

Veel huishoudens worstelen met het rond krijgen van de begroting. Ook voor jongeren is het vaak lastig om rond te komen. Jongeren (en hun gezinnen) van wie al in een vroeg stadium bekend is dat zij financiële problemen hebben, kunnen door hulpverleners makkelijker worden bereikt en ondersteund. Tijdige signalering is daarom erg belangrijk.

Financieel kwetsbare doelgroep

Jongeren krijgen steeds meer financiële verantwoordelijkheid, zeker vanaf 18 jaar. Vanaf dat moment zijn ze aansprakelijk voor schulden, hebben ze vaker een bijbaan en kunnen ze roodstaan en achteraf betalen. Tegelijkertijd zijn ze kwetsbaar. Jongeren hebben meer moeite met plannen, leven vaak in het hier en nu, zijn impulsief en statusgevoelig en hebben vaak een kleine (of geen) buffer. Dit terwijl ze wel (langetermijn)keuzes moeten maken die hun toekomstige financiën en carrière beïnvloeden.

Waarom signalering en ondersteuning belangrijk is

Omdat geldproblemen het dagelijks functioneren negatief beïnvloeden, drukken ze ook een stempel op de bredere ontwikkeling en studieprestaties van jongeren. Binnen het onderwijs kun je op verschillende momenten signalen van geldproblemen herkennen en hulp bieden. Op die manier kunnen studieprestaties verbeteren en kan vroegtijdig schoolverlaten voorkomen worden. Signalen verschillen per leeftijd, woonsituatie en opleidingsniveau van een leerling of student. Om bepaalde signalen te kunnen opvangen, maakt het ook uit hoe vaak en waarom je (persoonlijk) contact met een leerling of student hebt. Vaak weten docenten wel enigszins welke leerlingen of studenten op een bepaalde manier financieel kwetsbaar zijn. Hoe eerder er wordt gepraat over geldzorgen, hoe beter de hulp die geboden kan worden.

Signaalkaart financiële problemen

De signaalkaart bevat een overzicht van veelvoorkomende signalen die kunnen wijzen op geldproblemen. Vaak is het een combinatie van meerdere signalen die duiden op problemen en aanleiding tot een gesprek kunnen zijn.

Wil je de signaalkaart printen om bijvoorbeeld op te hangen in de personeelskamer? Download de hoge resolutie versie dan [hier](#).

“
Docenten herkennen signalen niet altijd goed, of ze hebben niet de handvatten om het gesprek aan te gaan. Er wordt dan toch sneller voor gekozen om het gesprek niet te starten, en dat is zonde

Docent mbo

Signaalkaart financiële problemen

Signalen bij leerlingen of studenten in het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs.

Basissignalen

Financieel administratief

Zowel de docent als de schoolleiding kunnen signalen van geldproblematiek opvangen:

Afwezigheid en verzuim	Geen vaste woon- of verblijfplek hebben
Informeren en/of aanvragen van financiële ondersteuning en/of beurzen	Ouders of verzorgers die geen vrijwillige ouderbijdrage kunnen doen
Betalingsachterstanden en betalingsregelingen hebben	Ouders of verzorgers die afwezig zijn bij mentorgesprekken en/of ouderavonden

Signalen in de klas

Als docent voor de klas, maar ook als mentor, intern begeleider of met een andere rol in het onderwijs heb je de mogelijkheid om signalen van financiële problemen te herkennen bij leerlingen of studenten. Onderstaande signalen kunnen een aanleiding zijn voor een gesprek over geld:

Studieprestaties

Concentratieproblemen
gepaard met zorgen en stress
Oververmoeid of vergeetachtig
Verslechterde studieprestaties en studievertraging
Vaak te laat komen, afspraken niet nakomen (huiswerk)
Niet alle of verouderde studieboeken hebben (of kopieën)
Noodzakelijke schoolbenodigheden ontbreken (bijvoorbeeld de Bosatlas of een laptop)
(Nadenken over) stoppen met school

Houding en gedrag/sociaal

Niet ontbijten of lunchen
Verouderde of kapotte kleding, spullen (tas) of apparatuur (telefoon)
Moedeloze houding, snel geprikkeld
Telefoon niet opnemen, wisselende telefoonnummers hebben
Mijden van zorgkosten (zoals van de tandarts)
Dure spullen/merkkleding kopen (onder sociale druk)
Niet meedoen met sociale activiteiten (sport, studiereis)
Geen bijdrage aan cadeaus
Geld lenen van andere leerlingen of studenten
Fraude of diefstal*

*mogelijk sprake van ernstige geldproblemen

Privésituatie

Moeten werken om rond te komen
Ook kunnen ingrijpende privégebeurtenissen het begin zijn van geldzorgen, bijvoorbeeld:
Overlijden familie of vrienden
Scheiding ouders of verzorgers
Ernstig ongeluk of langdurige ziekte (van familielid)
Gezinsuitbreiding of zwangerschap
Werkloosheid van ouders of verzorgers
Verhuizen of uithuisplaatsing

Specifiek voor jongeren van 18 jaar of ouder

Jongeren vanaf 18 jaar moeten zelf de belastingaangifte doen, hun zorgverzekering betalen en (eventueel) zorg- en huurtoeslag en studiefinanciering aanvragen. Mogelijk is extra aandacht nodig voor de financiële situatie van jongeren die uitwonend zijn en/of een moeizame balans tussen werken, leren en studeren hebben.

Het gesprek aangaan

Praten over geld kan niet alleen voor jongeren maar ook voor docenten lastig zijn. Toch is het belangrijk om het onderwerp aan te snijden, zeker als je vermoedt dat er geldproblemen zijn. Hieronder volgt een aantal stappen over wanneer en hoe je het gesprek kan starten.

Zelf het gesprek aangaan

Een persoonlijk gesprek over geld kan plaatsvinden vanwege opgevangen signalen en vermoedens (reactief) of zonder directe aanleiding (proactief). Vertrouwen is daarbij belangrijk: benadruk en waarborg de vertrouwelijkheid van het gesprek. Je kunt het onderwerp periodiek of juist op specifieke momenten aansnijden. Je kunt de financiën bijvoorbeeld aankaarten bij de kennismaking met een nieuwe (mentor)klas, tijdens voortgangsgesprekken, op ouderavonden of als een leerling of student een ingrijpende levensgebeurtenis meemaakt. Daarnaast zijn er mogelijkheden om geldproblemen op klassikaal niveau bespreekbaar te maken. Op basis van de onderstaande voorbeelden en tips kun je bepalen welke aanpak voor jou werkt.

Een leerling of student trekt aan de bel

Als docent is het naast signaleren belangrijk om je leerlingen of studenten het gevoel te geven dat ze eventuele geldproblemen met jou kunnen bespreken. Zo zorg je ervoor dat leerlingen of studenten op eigen initiatief bij jou of een collega aan de bel trekken. Vervolgens kunnen jullie hulp en/of een passende doorverwijzing bieden. Bijvoorbeeld via een vertrouwenspersoon met financiële kennis. Op sommige scholen is er een financieel spreekuur waarnaar je kunt verwijzen.

Voorlichting: scholen kunnen via de website of het intranet leerlingen of studenten informeren over de ondersteuning die zij bieden bij financiële problemen. Zie de bijlage voor een tekstsuggestie.

“

Er rust een groot taboe op geldproblemen, waardoor ze te lang onder de radar blijven

Docent mbo

Het gesprek voorbereiden

Voordat je het gesprek aangaat, is het goed om te bedenken wat je boodschap en verwachtingen van het gesprek zijn. Probeer je ook te verplaatsen in de ander. Stel jezelf vragen als: wat houdt de leerling of student bezig? Hoe ziet zijn of haar (thuis)situatie eruit en wat vindt hij of zij belangrijk? Door je in te leven in hun belevingswereld voelen jongeren zich gehoord en begrepen, wat er eerder toe zal leiden dat zij hun verhaal delen.

Bespreek en overweeg betrokkenheid van ouders of verzorgers

Leren over geldzaken valt hoofdzakelijk onder de verantwoordelijkheid van ouders of verzorgers. Maar niet alle kinderen krijgen dit van huis uit mee. Voor jongeren tot 18 jaar geldt dat de ouders of verzorgers financieel verantwoordelijk zijn voor de verzorging en opvoeding. Wettelijk hebben ouders of verzorgers een onderhoudsplicht tot 21 jaar en moeten zij voorzien in de kosten voor levensonderhoud en studie. Bespreek de eventuele betrokkenheid van de ouders of verzorgers met je leerling of student.

Het gesprek openen: ijsbrekers

Praten over geld is een belangrijke eerste, maar vaak moeilijke stap voor mensen die financieel knel zitten. Het kan daarom even zoeken zijn hoe je het gesprek aanknoopt. Hieronder volgen een paar voorbeeldvragen om het gesprek te openen:

- Vragen om toestemming: 'Ik zie (een of meer signalen), mag ik je daar iets over vragen?'
- Nieuw onderwerp starten: 'Een onderwerp dat ik nog even wil aansnijden is je financiële situatie. Lukt het jou (of thuis) om rond te komen?'
- Normaliseren: 'Ik praat vaak met leerlingen (of studenten) over hun financiële situatie, hoe gaat het op dat gebied met jou?'
- Terugkomen op klassikaal gesprek: 'In de klas viel (gedrag/signaal) me op en ik wil hier voor de zekerheid nog even bij je op terugkomen. Is dit iets waar je meer over zou willen delen?'

Dialoogmethodiek: wil je meer weten over praten over geld in klassikaal verband? Bekijk dan de [dialoogmethodiek](#) van Diversion.

Het resultaat van je gesprek

Een gesprek over geld kan resulteren in passende doorverwijzing, maar in sommige gevallen kan de school ook zelf de leerling of student helpen.

Samen tot een oplossing komen

Doorverwijzing is niet altijd meteen nodig. Je kunt ook proberen je leerling of student zelf op weg te helpen. Bijvoorbeeld door:

- samen financiering voor een laptop aan te vragen;
- in gesprek te gaan met de ouders of verzorgers;
- financiële begeleiding: budgetteren en/of toeslagen aanvragen.

Passende doorverwijzing

Met instemming (of op initiatief) van je leerling of student kun je doorverwijzen naar een organisatie buiten de school. Je kunt deze mogelijkheid aanreiken door te zeggen:

- 'Mag ik een suggestie doen voor [...]?'
- '[Naam hulporganisatie] biedt ondersteuning bij [...], mag ik je in contact brengen met hen?'
- 'Wat zou je ervan vinden als ik een afspraak voor je regel met [naam hulporganisatie]?'

Doorverwijzen: waar en naar wie je het beste kunt doorverwijzen vind je op de volgende pagina. Je kunt samen met je leerling of student bekijken wat het best passend is, maar je laat de keuze bij de leerling of student zelf.

Eigen omgeving: merk je dat je leerling of student niet ingaat op jouw voorstel voor een gesprek over geld? Of dat hij of zij liever geen hulp zoekt bij een organisatie? Moedig hem of haar dan aan de problemen te bespreken met iemand uit de eigen, vertrouwde omgeving.

Het gesprek opvolgen: checkgesprek

Kom terug op het gesprek, vooral als je iemand hebt doorverwezen. Je kunt dan vragen:

- 'We hebben het gehad over manieren om beter te kunnen rondkomen, hoe gaat het daarmee?'
- 'Vorige keer heb ik je verteld over de mogelijkheid om hulp te vragen. Heeft dat je geholpen?'
- 'Hoe vond je het gesprek gaan? Ben je tevreden over de manier waarop het ging? Ben je tevreden over de manier waarop ik je heb doorverwezen?'
- 'Heb je nog verbeterpunten voor mij?'
- 'Wat vond je van de ondersteuning die je hebt gekregen van [naam hulporganisatie]? Wat zijn de goede en minder goede kanten?'

Hulp bieden en doorverwijzen

Hulp en ondersteuning kun je in allerlei vormen aanbieden. Je kunt inzetten op de leerprestaties, de gezinssituatie, inkomensondersteuning en toekomstperspectief. Dat maakt het soms lastig om iemand goed door te verwijzen. Het is daarom belangrijk om te weten welke hulp bij wie past. Hoe kun je leerlingen of studenten zo goed mogelijk op weg helpen?

Geldfit.nl

Via de website geldfit.nl/jongeren kun je samen met je leerling of student een anonieme online test doen. Na het invullen van de test volgt een persoonlijk advies met daarin de verschillende mogelijkheden voor ondersteuning. Dit kunnen organisaties in de buurt zijn, maar ook online tools waarmee iemand zelf aan de slag kan. Bespreek welke mogelijkheden het best passen en begeleid je leerling of student naar de eerste stap.

Landelijke telefoon en chatlijn 0800 - 8115

Wanneer je leerling of student liever direct iemand wil spreken, dan kun je verwijzen naar het gratis telefoonnummer 0800 - 8115. Dit is de hulplijn voor hulp bij geldzorgen. Je leerling of student kan zijn of haar verhaal kwijt en er wordt meegedacht. Is er verdere hulp nodig? Dan wordt hij of zij in contact gebracht met een passende organisatie in de buurt. Zowel bellen als chatten is mogelijk. Kijk voor meer informatie op 0800-8115.nl.

Nibud Geldplan Bijna 18

Voor jongeren die (bijna) 18 zijn is er het Nibud Geldplan Bijna 18. Wie 18 wordt, is financieel zelfstandig en moet een aantal zaken zelf gaan regelen. Door de stappen in het Geldplan Bijna 18 (samen) te doorlopen zie je precies wat er geregeld moet worden voor je 18de verjaardag en wat er nog meer verandert.

Bijlage

Tekst voor website/intranet

Veel jongeren vinden het lastig om rond te komen of hebben vragen over geld. Hoe eerder je aan de bel trekt, hoe beter. Lees hieronder wat je kunt doen.

Herken je jezelf in de volgende uitspraken?

- ✓ Je denkt vaak na over geld en of je genoeg hebt om van te kunnen leven. Dit zorgt ervoor dat je vergeetachtig bent of het moeilijk vindt om je te concentreren.
- ✓ Je ziet op tegen verjaardagen, schoolactiviteiten en uitjes omdat je de bijbehorende kosten niet kunt betalen.
- ✓ Je vindt het moeilijk om nee te zeggen als je vrienden je vragen om iets leuks te doen, terwijl je daar eigenlijk geen geld voor hebt.
- ✓ Je gaat niet snel naar de dokter of de tandarts omdat dat geld kost.
- ✓ Je werkt veel meer uur dan je zou willen om ervoor te zorgen dat je rond of mee kunt komen en dit beïnvloedt je schoolprestaties.
- ✓ Je voelt je regelmatig gestrest en overweldigd als je aan geld of aan de toekomst denkt.
- ✓ Je denkt erover na om te stoppen met school of studie en te gaan werken.
- ✓ Je hebt niemand met wie je erover kunt praten.

Herken je jezelf in 2 van deze uitspraken, dan heb je misschien geldproblemen. Daar kun je stress van hebben. Ook kan het ervoor zorgen dat leren of studeren je veel moeite kost.

In gesprek met ons

Wij gaan graag met je in gesprek om je te helpen en eventueel door te verwijzen. Je kunt telefonisch of per e-mail contact opnemen met *[naam, functie, telefoonnummer en mailadres]*. Natuurlijk kun je ook zonder onze tussenkomst hulp krijgen. Je kunt terecht bij een van de volgende organisaties:

Geldfit.nl

Geldfit.nl helpt je om financieel fit te worden of te blijven. Doe de online test en ontvang binnen 2 minuten een advies voor je persoonlijke situatie. Helemaal gratis en anoniem. Ook krijg je direct een overzicht waar je terecht kunt voor hulp bij jou in de buurt. Kijk voor meer informatie op geldfit.nl/jongeren.

Wil je anoniem chatten? Landelijke telefoonlijn 0800 - 8115

Wil je liever direct iemand spreken? Bel of chat dan gratis met het telefoonnummer 0800 - 8115 voor hulp bij geldzorgen. Een medewerker luistert naar je verhaal en denkt met je mee. Heb je meer hulp nodig? Als je het goed vindt, dan word je in contact gebracht met een organisatie bij jou in de buurt. Kijk voor meer informatie op 0800-8115.nl.

diversion

Money
Ways

Deze gesprekshandreiking is gemaakt door het Nibud, in samenwerking met Diversion. Gezamenlijk ontwikkelden zij het armoede- en schulden preventieprogramma MoneyWays.

© Nibud, 2022